

World Conference on Social Sciences, Law and Public Policy

Hosted Online from Toronto, Canada

Date: 26th February 2026

Website: <https://econferencia.com>

PEDAGOGIK PRAGMATIKA ASOSIDAGI REFLIKSIYA MASHQLARI ORQALI TANQIDIY FIKRLASHNI KUCHAYTIISH

Murtozayeva Basida Saidmurod qizi

Kattaqo'rg'on davlat pedagogika instituti

Pedagogika nazariyasi va tarixi mutaxassisligi 1-kurs magistranti

Anotatsiya:

Ushbu maqolada pedagogik pragmatika asosida tashkil etilgan refleksiya mashqlarining ta'lim jarayonidagi o'rni, ularning o'quvchilarda tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishdagi samaradorligi tahlil qilinadi. Refleksiya orqali o'quvchilar o'z bilimlarini baholash, o'z fikrlarini asoslash va muammolarni tahlil qilishga o'rganadilar. Maqolada refleksiv yondashuvning pedagogik mohiyati, uning pragmatik ta'lim bilan bog'liqligi hamda amaliy mashqlar misolida yoritilgan.

Аннотация:

В данной статье анализируется роль рефлексивных упражнений, организованных на основе педагогической прагматики, в образовательном процессе, а также их эффективность в формировании навыков критического мышления у учащихся. Через рефлексию обучающиеся учатся оценивать собственные знания, аргументировать свои суждения и анализировать проблемы. В статье раскрывается педагогическая сущность рефлексивного подхода, его связь с прагматическим обучением и представлены примеры практических упражнений.

World Conference on Social Sciences, Law and Public Policy

Hosted Online from Toronto, Canada

Date: 26th February 2026

Website: <https://econferencia.com>

Annotation:

This article analyzes the role of reflection exercises based on pedagogical pragmatics in the educational process and their effectiveness in developing students' critical thinking skills. Through reflection, students learn to evaluate their own knowledge, justify their opinions, and analyze problems. The article also reveals the pedagogical essence of the reflective approach, its connection with pragmatic education, and presents examples of practical exercises

Kalit so'zlar: Pedagogik pragmatika, refleksiya, tanqidiy fikrlash, innovatsion ta'lim, ta'lim metodlari, kompetensiya, tahlil, baholash.

Ключевые слова: Педагогическая прагматика, рефлексия, критическое мышление, инновационное образование, методы обучения, компетенция, анализ, оценивание.

Keywords: Pedagogical pragmatics, reflection, critical thinking, innovative education, teaching methods, competence, analysis, assessment.

Kirsh

bugungi globallashuv va axborotlashuv sharoitida ta'lim tizimi oldida turgan eng muhim vazifalardan biri – o'quvchilarda mustaqil, tanqidiy va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishdir. Zamonaviy pedagogika shuni talab qiladiki, o'quvchi faqat tayyor bilimlarni o'zlashtiruvchi emas, balki bilimni mustaqil ravishda yaratadigan faol subyekt bo'lishi kerak.

Shu nuqtai nazardan, pedagogik pragmatika asosidagi refleksiya mashqlari ta'lim jarayonida alohida ahamiyat kasb etadi. Refleksiya o'quvchining o'z faoliyatini,

World Conference on Social Sciences, Law and Public Policy

Hosted Online from Toronto, Canada

Date: 26th February 2026

Website: <https://econferencia.com>

fikrlash jarayonini va natijalarini anglab yetishiga xizmat qiladi. Aynan refleksiv yondashuv orqali tanqidiy fikrlash rivojlanadi.

Pedagogik pragmatika zamonaviy ta'limning muhim nazariy asoslaridan biri bo'lib, u bilimlarni o'quvchilarga tayyor holda berish emas, balki ularni real hayotiy vaziyatlarda qo'llash orqali o'zlashtirishga yo'naltirilgan yondashuvni ifodalaydi. Ushbu yondashuv pragmatizm falsafasiga tayanadi, ya'ni bilimning haqiqiy qiymati uning amaliy foydasi bilan belgilanadi. Pedagogik pragmatikaga ko'ra, ta'lim jarayoni o'quvchining faol ishtiroki, muammo yechish, tajriba va faoliyat orqali tashkil etilishi lozim. O'quvchi bilimni faqat eslab qolmaydi, balki uni hayotiy vaziyatlarda sinab ko'radi va mustaqil ravishda kashf etadi. Pedagogik pragmatika ta'limni hayot bilan bog'laydi, o'quvchini mustaqil fikrlovchi, muammolarni hal qila oladigan va ijtimoiy jihatdan faol shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qiladi. Bu yondashuvda o'quvchining o'rganishga bo'lgan munosabati o'zgaradi: u passiv tinglovchi emas, balki bilim yaratish jarayonining faol ishtirokchisiga aylanadi. Pedagogik refleksiya esa o'quvchi va o'qituvchining o'z faoliyatini anglash, tahlil qilish va baholash jarayonini ifodalaydi. Refleksiya orqali o'quvchi o'zining nimani o'rganganini, qanday fikrlaganini, qaysi joylarda xato qilganini va qanday rivojlanish mumkinligini tushunadi. Bu jarayon o'rganishni ongli va maqsadga yo'naltirilgan holga keltiradi. Pedagogik refleksiya ta'lim jarayonining sifatini oshiradi, chunki u bilimni chuqurroq anglashga va uni mustahkamlashga yordam beradi. Pedagogik pragmatika va refleksiya bir-biri bilan uzviy bog'liqdir. Pragmatik yondashuv o'quvchini faoliyatga, tajribaga va muammo yechishga jalb etsa, refleksiya ushbu faoliyat natijalarini tahlil qilish va ulardan xulosa chiqarish imkonini beradi. Boshqacha aytganda, pragmatika "harakat qilish"ni, refleksiya esa "o'ylab ko'rish"ni ta'minlaydi. Ularning uyg'unligi o'quvchilarda tanqidiy fikrlash, mustaqil qaror qabul qilish va o'z-o'zini rivojlantirish ko'nikmalarini

World Conference on Social Sciences, Law and Public Policy

Hosted Online from Toronto, Canada

Date: 26th February 2026

Website: <https://econferencia.com>

shakllantiradi. Shunday qilib, pedagogik pragmatika va refleksiya zamonaviy ta'limning asosiy tayanch tushunchalari bo'lib, ular orqali ta'lim jarayoni samarali, mazmunli va o'quvchi shaxsini har tomonlama rivojlantiruvchi jarayonga aylana Refleksiya mashqlarining tanqidiy fikrlashga ta'siri: Refleksiya mashqlari ta'lim jarayonida o'quvchilarning tanqidiy fikrlashini rivojlantiruvchi eng muhim pedagogik vositalardan biri hisoblanadi. Refleksiya orqali o'quvchi o'z bilimlari, fikrlash jarayoni va faoliyat natijalarini anglaydi, tahlil qiladi va baholaydi. Bu jarayon o'quvchini faqat axborotni qabul qiluvchi emas, balki uni mustaqil qayta ishlovchi va baholovchi shaxsga aylantiradi. Tanqidiy fikrlash, avvalo, ma'lumotlarni shubha bilan qabul qilish, ularni solishtirish, dalillarga asoslanib xulosa chiqarish qobiliyatini talab etadi. Refleksiya mashqlari aynan shu qobiliyatlarni shakllantiradi. Masalan, "Nega bu yechimni tanladim?", "Boshqa qanday yo'l bilan hal qilish mumkin edi?", "Qanday xatoga yo'l qo'ydim?" kabi savollar o'quvchini o'z fikrini asoslashga va muqobil yechimlarni izlashga majbur qiladi. Bu esa tanqidiy fikrlashning asosiy elementidir. Refleksiya jarayonida o'quvchi o'z bilimlarini tahlil qiladi, kuchli va zaif tomonlarini aniqlaydi. Bu orqali u o'z o'rganish jarayoniga mas'uliyat bilan qaray boshlaydi. Mas'uliyatli o'rganish esa chuqur tahlil qilish, sabab-oqibatni tushunish va mustaqil qaror qabul qilishga olib keladi. Natijada o'quvchi yuzaki yodlashdan voz kechib, ma'lumotni mantiqiy tahlil qilishga o'rganadi. Shuningdek, refleksiya mashqlari o'quvchilarda turli nuqtai nazarlarni solishtirish ko'nikmasini rivojlantiradi. Masalan, guruhli refleksiya jarayonida o'quvchilar bir-birining fikrlarini tinglaydi, baholaydi va solishtiradi. Bu esa ularni o'z fikriga tanqidiy qarashga, dalil bilan fikr bildirishga o'rgatadi. Aynan shu jarayon tanqidiy tafakkurning shakllanishiga kuchli turtki beradi. Refleksiya orqali o'quvchi o'z xatolarini ko'rishni o'rganadi. Xatoni tan olish va undan xulosa chiqarish esa yuqori darajadagi tanqidiy fikrlash belgisi hisoblanadi.

World Conference on Social Sciences, Law and Public Policy

Hosted Online from Toronto, Canada

Date: 26th February 2026

Website: <https://econferencia.com>

Chunki tanqidiy fikrlovchi shaxs o‘z fikrini mutlaq haqiqat deb bilmaydi, balki uni qayta ko‘rib chiqishga tayyor bo‘ladi. Amaliy refleksiya mashqlari o‘quvchilarning o‘z bilimlari, faoliyati va fikrlash jarayonini ongli ravishda tahlil qilishga yo‘naltirilgan pedagogik usullardir. Bu mashqlar pedagogik pragmatika asosida tashkil etilib, o‘quvchining real faoliyati bilan bog‘langan holda olib boriladi. Ularning asosiy maqsadi o‘quvchini o‘z o‘rganish jarayonining faol subyekti sifatida shakllantirishdir. Amaliy refleksiya mashqlari o‘quvchini “nima o‘rgandim”, “qanday bajardim”, “qanday yaxshilash mumkin” kabi savollar orqali o‘z faoliyatini baholashga undaydi. Bu jarayon o‘quvchilarda tahliliy fikrlash, muammo yechish va o‘z ustida ishlash ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Eng samarali amaliy refleksiya mashqlaridan biri bu “O‘yladim – bildim – xulosa qildim” usulidir. Bu mashqda o‘quvchi mavzu bo‘yicha avvalgi bilimlarini, yangi o‘rganganlarini va umumiy xulosasini yozma yoki og‘zaki shaklda ifodalaydi. Ushbu mashq bilimlarni chuqur anglashga va mantiqiy xulosa chiqarishga yordam beradi.

Yana bir muhim mashq — muammoli vaziyat asosidagi refleksiyadir. Unda o‘quvchiga real hayotga yaqin vaziyat beriladi va u ushbu vaziyatni qanday hal qilganini, nima uchun aynan shunday yo‘l tanlaganini tushuntiradi. Bu mashq o‘quvchilarda sabab-oqibatni tahlil qilish va qarorlarni asoslash ko‘nikmasini rivojlantiradi. Refleksiv kundalik yuritish ham amaliy refleksiya mashqlarining samarali turi hisoblanadi. O‘quvchi har bir darsdan so‘ng nimalarni o‘rganganini, qaysi joylarda qiyinchilikka duch kelganini va qanday o‘shiga erishganini yozib boradi. Bu usul o‘quvchining o‘z rivojlanishini kuzatishiga imkon beradi. Shuningdek, o‘z-o‘zini baholash varaqalari ham refleksiya jarayonining muhim qismi hisoblanadi. Unda o‘quvchi o‘z faoliyatini mezonlar asosida baholaydi, kuchli va zaif tomonlarini aniqlaydi. Bu esa o‘quvchida mas’uliyat va tanqidiy fikrlashni shakllantiradi.

World Conference on Social Sciences, Law and Public Policy

Hosted Online from Toronto, Canada

Date: 26th February 2026

Website: <https://econferencia.com>

Xulosa

Yuqorida olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, pedagogik pragmatika asosida tashkil etilgan refleksiya mashqlari zamonaviy ta'lim jarayonining eng muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Ushbu yondashuv o'quvchini bilimni passiv qabul qiluvchi emas, balki uni ongli ravishda o'zlashtiruvchi, tahlil qiluvchi va amaliyotda qo'llovchi faol shaxs sifatida shakllantiradi. Aynan refleksiya orqali o'quvchi o'z fikrlash jarayonini anglaydi, xatolarini ko'radi va o'z ustida ishlash zarurligini tushunadi. Pedagogik pragmatika bilimni hayotiy vaziyatlar bilan bog'lashni ta'minlaydi, refleksiya esa ushbu faoliyat natijalarini chuqur tahlil qilish imkonini beradi. Bu ikki yondashuvning uyg'unligi o'quvchilarda tanqidiy fikrlash, muammo yechish, mustaqil qaror qabul qilish va mantiqiy xulosa chiqarish kabi muhim kompetensiyalarni rivojlantiradi. Natijada ta'lim jarayoni samaraliroq, mazmunliroq va o'quvchi uchun foydaliroq bo'ladi. Refleksiya mashqlari orqali o'quvchilar o'z bilimlarini baholashni, turli nuqtai nazarlarni solishtirishni va o'z fikrlarini dalillar bilan asoslashni o'rganadilar. Bu esa ularni nafaqat akademik jihatdan, balki hayotiy vaziyatlarda ham tanqidiy va mas'uliyatli fikrlashga tayyorlaydi. Shuningdek, refleksiya o'quvchilarda o'z-o'zini rivojlantirish, o'z xatolaridan xulosa chiqarish va doimiy o'sishga intilish motivatsiyasini shakllantiradi.

Xulosa qilib aytganda, pedagogik pragmatika asosidagi refleksiya mashqlari ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning intellektual salohiyatini rivojlantirish va ularni zamonaviy jamiyat talablariga mos shaxs sifatida shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli refleksiv yondashuvni ta'lim jarayoniga tizimli ravishda joriy etish bugungi pedagogikaning eng dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi.

World Conference on Social Sciences, Law and Public Policy

Hosted Online from Toronto, Canada

Date: 26th February 2026

Website: <https://econferencia.com>

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Dewey, J. Experience and Education. New York: Macmillan, 1938.
2. Kolb, D. A. Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development. New Jersey: Prentice Hall, 1984.
3. Schön, D. A. The Reflective Practitioner. New York: Basic Books, 1983.
4. Paul, R., & Elder, L. Critical Thinking: Tools for Taking Charge of Your Learning and Your Life. Boston: Pearson, 2014.
5. Fisher, R. Teaching Thinking: Philosophical Enquiry in the Classroom. London: Continuum, 2010.
6. Moon, J. A. Reflection in Learning and Professional Development. London: Routledge, 1999.
7. Brookfield, S. D. Developing Critical Thinkers. San Francisco: Jossey-Bass, 2012.
8. Biggs, J., & Tang, C. Teaching for Quality Learning at University. Maidenhead: Open University Press, 2011.
9. Zunnunov A. Zamonaviy pedagogika asoslari. Toshkent: O‘qituvchi, 2021.
10. Abdullayev A. Pedagogik texnologiyalar. Toshkent: Fan, 2020.
11. Karimova S. Ta’limda innovatsion metodlar. Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2019.
12. To‘xtaxodjayeva M. Pedagogik mahorat. Toshkent: Sharq, 2018.
13. Hattie, J. Visible Learning. London: Routledge, 2009.
14. Facione, P. A. Critical Thinking: A Statement of Expert Consensus. California: APA, 2013.
15. Vygotsky, L. S. Mind in Society. Cambridge: Harvard University Press, 1978.